

Maa- ja metsätalousvaliokunta

Verkkokalastus kiellettävä saimaannorpan levinneisyysalueella

JOHDANTO

Vireilletulo

Verkkokalastus kiellettävä saimaannorpan levinneisyysalueella (KAA 8/2019 vp): Asia on saapunut valiokuntaan.

Eduskunta-aloite

Esityksen yhteydessä valiokunta on käsitellyt seuraavan aloitteen:

- Toimenpideoite TPA 29/2019 vp Saara-Sofia Sirén kok ym. Toimenpideoite verkkokalastuskiellon pidentämisestä saimaannorppien elinalueella.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- aloitteen tekijöiden edustaja Iina Palonen
- kalastusneuvos Eija Kirjavainen, maa- ja metsätalousministeriö
- ympäristöneuvos Esko Hyvärinen, ympäristöministeriö
- tutkija Tapio Keskinen, Luonnonvarakeskus
- erätalouspäällikkö Jussi Viitanen, Metsähallitus
- kalastusbiologi Teemu Hentinen, Pohjois-Savon elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus
- saimaannorppakoordinaattori Kaarina Tiainen, Suomen luonnonsuojeluliitto ry
- puheenjohtaja Juha Piilola, Suomen Sisävesiammattikalastajat ry

Valiokunta on saanut kirjallisen lausunnon:

- Suomen ympäristökeskus
- Etelä-Karjalan liitto
- Kalatalouden Keskusliitto
- Suomen Vapaa-ajankalastajien Keskusjärjestö ry
- WWF Suomi

Julkinen kuulemiskokous

Maa- ja metsätalousvaliokunta järjesti 30.9.2020 kansanedustajille ja tiedotusvälineille sekä verkkolähetyksellä yleisölle suunnatun julkisen kuulemistilaisuuden jossa kuultavina olivat aloit-

Valiokunnan mietintö MmVM 9/2022 vp

teen tekijöiden edustaja Iina Palonen, maa- ja metsätalousministeriöstä kalastusneuvos Eija Kirjavainen ja ympärisöministeriöstä ympäristöneuvos Esko Hyvärinen.

KANSALAISALOITE

Kansalaisaloitteessa KAA 8/2019 vp esitetään, että verkkokalastus on kiellettävä Saimaalla kokonaan saimaannorpan levinneisyysalueilla ympäri vuoden.

Toimenpidealoite

TPA 29/2019 vp. Toimenpidealoitteessa esitetään, että hallitus ryhtyy toimenpiteisiin verkkokalastuksen kieltämiseksi saimaannorpan levinneisyysalueella aina heinäkuun loppuun saakka. Aloitteessa ehdotetaan valtioneuvoston asetuksen (259/2016) 2 §:n muuttamista asian edellyttämällä tavalla.

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Yleistä saimaannorpan suojelusta ja kansalaisaloitteesta

Maa- ja metsätalousvaliokunta pitää saimaannorpan suojelemiseksi tehtyä kansalaisaloitetta tärkeänä ja katsoo, että saimaannorpan tulevaisuudesta huolehtiminen on Suomen erityinen velvollisuus. Kuten aloitteessa korostetaan, on saimaannorppa olennainen osa suomalaisen luonnon perintöä ja monimuotoisuutta. Saimaannorppa on ainoa kotoperäinen nisäkäs Suomessa ja norpan alalaji, jota esiintyy koko maailmassa vain Suomessa ja Saimaalla. Norpan elinympäristö sijoittuu Suur-Saimaalle, joka on Suomen suurin järvi ja Euroopan neljänneksi suurin järvi. Valiokunta korostaa, että ainutlaatuisen saimaannorpan suojelemiseksi tarpeellisia toimia on mahdollista tehdä vain Suomessa ja Saimaan alueella. Kansallisessa lainsäädännössä saimaannorppa on ollut rauhoitettu vuodesta 1955 lähtien, mutta saimaannorppia oli vielä 1980-luvun puolivälissä arviolta vain 120—150 yksilöä. Ensimmäiset kalastusrajoitukset norpan suojelemiseksi perustuivat 1980-luvulla vesialueen omistajien kanssa tehtyihin sopimuksiin, minkä jälkeen kanta on hitaasti kasvanut. Suomea velvoittaa saimaannorpan suojeluun kansallisen lainsäädännön lisäksi kansainvälinen ja EU:n luonnonsuojelulainsäädäntö.

Saimaannorpan suojelu perustuu ympäristöministeriön johdolla ensimmäisen kerran vuonna 2011 laaditun saimaannorpan suojelun strategian ja toimenpidesuunnitelman periaatteisiin. Strategian tavoitteena on varmistaa norppakannan vakaa kasvu niin, että kannan koko, rakenne ja levinneisyysalue saavuttaisivat suotuisan suojelun tason. Kannan vahvistumisen ansiosta norpan uhanalaisuusluokkaa voitiin vuonna 2015 laskea äärimmäisen uhanalaisesta erittäin uhanalaiseksi. Saimaannorpan suojelutyöryhmä päivitti strategiaa edellisen kerran vuonna 2017 ja luovutti jälleen 31.5.2022 uudistetun saimaannorpan suojelun strategian ympäristöministerille. Strategiassa asetettiin vuonna 2017 välitavoitteeksi, että talvikannan koko kasvaa vähintään 400 yksilöön vuoteen 2025 mennessä. Tämä välitavoite saavutettiin kuusi vuotta etuajassa vuonna 2019. Norppakanta on vuosina 2017—2021 kasvanut keskimäärin 3,5 prosenttia. Ympäristöministerille 31.5.2022 luovutetussa raportissa todetaan, että vuosille 2017—2021 laadittu suojelustrategia

Valiokunnan mietintö MmVM 9/2022 vp

on pääosin onnistunut tavoitteissaan. Vielä vuonna 2010 kannan kooksi arvioitiin 270 yksilöä, eli kasvua on kymmenessä vuodessa ollut peräti 52 prosenttia. Metsähallituksen johtamissa saimaannorppien pesätarkistuksissa on vuonna 2022 löydetty 85 kuuttia, ja kokonaissyntyvyudeksi arvioidaan 92 poikasta, missä on myös jonkin verran kasvua aikaisempiin vuosiin verrattuna. Valiokunta korostaa, että norppakanta on kuitenkin edelleen pieni ja erittäin uhanalainen, kuten saimaannorpan suojelun strategian uudistuksen yhteydessä on todettu, ja työtä norpan suojelemiseksi on siten jatkettava.

Saimaannorpan suurimpien uhkatekijöiden katsotaan tällä hetkellä olevan ilmaston lämpeneminen, kalanpyydyskuolleisuus sekä kannan pieni koko ja pirstaleisuus. Norppa on riippuvainen jäästä ja lumesta lisääntymisympäristönä. Kuutit joutuvat alttiiksi kylmettymiselle, veden korkeuden vaihteluille ja pedoille erityisesti lauhoina ja vähälumisina talvina, jolloin niillä ei ole lumikinosten antamaa suojaa, mikä lisää kuolleisuutta. Saimaannorppia kuolee myös petojen saalistukseen ja sairauksiin. Lisäksi rantarakentaminen vähentää norpalle soveltuvien pesimärantojen määrää ja lisää ihmisten liikkumista, mikä puolestaan lisää pesimäaikaisen häiriön riskiä. Valiokunta toteaa, että saimaannorpan uhkatekijöihin on tarpeen puuttua laajalla suojelukeinojen valikoimalla. Saimaannorpan pesäkuolleisuutta on erityisesti 2010-luvulla pyritty vähentämään kolaamalla apukinoksia vähälumisina talvina. Metsähallituksen ohjaamia apukinoskolauksia ja pesälaskentoja toteuttaa yli 300 hengen vapaaehtoisverkosto. Myös useat paikalliset kalastajat ja osakaskuntien aktiivit osallistuvat tähän vapaaehtoistoimintaan yhdessä suojelujärjestöjen kanssa. Norpan pesimäalueita on 1990-luvulta lähtien suojeltu hankkimalla alueita rantojensuojeluohjelmaa ja Natura 2000 -verkostoa toteuttamalla Metsähallitukselle tai perustetamalla alueista yksityismaiden luonnonsuojelualueita. Lisäksi saimaannorpan suojelemiseksi on laadittu norpan pesimisen huomioon ottava, talviaikainen Saimaan juoksutusstrategia, joka sisältyy Saimaan juoksutussääntöön. Norpan suojelemiseksi on myös rajoitettu kalastusta Saimaalla monin tavoin, mitä tarkastellaan jäljempänä erikseen.

Kansalaisaloitteessa esitetään kalastusrajoitusten laajentamista nykyisestä siten, että verkkokalastus kiellettäisiin saimaannorpan levinneisyysalueilla kokonaan ympäri vuoden. Kansalaisaloitteessa on kyse kansalaisaloitelain (12/2012) 4 §:ssä tarkoitettusta perustellusta ehdotuksesta lainvalmisteluun ryhtymisestä. Aloite ei siten sisällä vielä valmista lakiehdotusta, vaan siinä ehdotetaan lainvalmistelun käynnistämistä yksilöimättä tarkemmin lainvalmistelun kohteena olevaa säädöskokonaisuutta. Valiokunta toteaa, että voimassa olevat kalastusrajoitukset Saimaalla perustuvat kalastuslakiin (379/2015) ja sen nojalla annettuun valtioneuvoston asetukseen. Kansalaisaloitteen yhteydessä käsitellyssä toimenpidealoitteessa TPA 29/2019 vp esitetään osin vastaavasti kuin kansalaisaloitteessa verkkokalastuskiellon laajentamista saimaannorpan levinneisyysalueella. Toimenpidealoitteessa katsotaan, että verkkokalastuskielto tulee ulottaa jatkumaan heinäkuun loppuun saakka saimaannorpan elinalueilla. Valiokunta tarkastelee mietinnössään kansalaisaloitteessa ja toimenpidealoitteessa esitettyjä uusia kalastusrajoituksia suhteessa voimassa olevaan kalastuslakiin perustuvaan sääntelyyn.

Kalastus Saimaalla ja nykyiset kalastusrajoitukset saimaannorpan suojelemiseksi

Saimaan kalakannat ovat rikkaat ja alue on erittäin tärkeä sekä kaupalliselle että vapaa-ajan kalastukselle. Saimaalla kalastaa noin 360 kaupallista kalastajaa, joista kalastuslain 88 §:n mukaisia, kalastuksesta saatavan liikevaihdon perusteella päätoimisesti kalastavia niin sanottuja ryh-

Valiokunnan mietintö MmVM 9/2022 vp

män I kalastajia on noin 60 ja ryhmän II muita kaupallisia kalastajia noin 300. Heistä verkoilla kalastaa noin 40 ykkösryhmän kaupallista kalastajaa ja noin 110 kakkosryhmän kalastajaa. Kaupallisten kalastajien kokonaissaalis Saimaalta on noin 1,8 miljoonaa kiloa, ja sen taloudellinen arvo tuottajahinnoilla on noin 3,7 miljoonaa euroa. Saimaalla kaupallisen kalastuksen tärkein laji on muikku, jonka osuus kalastuksen arvosta on 70 prosenttia. Kaupallisessa kalastuksessa Saimaan alueen muikkusaalis saadaan lähes kokonaan norppaturvallisilla pyyntivälineillä, nuotalla ja troolilla. Verkkokalastus on erityisen merkittävä kalastusmuoto kuhan kalastuksessa. Kuhan verkkopyynti painottuu talveen, ja noin 70 prosenttia kuhasaaliista pyydetään jään alta. Norpan levinneisyysalueella kuhan verkkopyynti keskittyy lähinnä pyyntiin ohutlankaisilla verkoilla pääasiasa loppusyksyllä ja talvella selkävesillä. Tällöin norpan kuutitkin ovat kasvaneet yleensä jo niin isoiksi, että ne yleensä uivat ohutlankaisista verkoista läpi. Kaupallisesta ahvensaaliista verkkokalastuksen osuus on noin kaksi kolmasosaa kilomääräisestä saaliista. Ahvenen verkkopyynti painottuu avovesiaikaan ja siten myös kuuttien kasvun kannalta kriittisiin kesäkuukausiin. Ammattikalastajien lisäksi Saimaalla kalastaa lähes 50 000 vapaa-ajankalastajaa. Tehtyjen selvitysten mukaan vapaa-ajankalastajista kalastaa verkoilla Saimaalla vuosittain noin 19 000 henkilöä. Vapaa-ajankalastuksen saalis vuodessa on noin 1,6 miljoonaa kiloa, josta noin puolet saadaan verkoilla. Tärkeimmät saalisajit ovat ahven, hauki, kuha ja muikku. Vapaa-ajan verkkokalastus kohdistuu usein kesäaikaan ranta-alueille, missä myös norppia esiintyy.

Kalastuslain 59 §:ssä säädetään yleisesti mahdollisuudesta rajoittaa kalastusta uhanalaisten eläinlajien suojelemiseksi. Pykälän 1 momentin mukaan valtioneuvoston asetuksella voidaan enintään viideksi vuodeksi kerrallaan kieltää tietynlaisen pyydyksen tai kalastustavan käyttäminen tietyllä vesialueella ja antaa yksityiskohtaisia säännöksiä pyydyksen käyttämisestä, jos se luonnonsuojelulain (1096/1996) nojalla uhanalaiseksi määritellyn eläinlajin elinvoimaisena säilymiseksi ja lajin suotuisan suojelutason saavuttamiseksi on tarpeen. Vastaava mahdollisuus kalastuksen rajoittamiseen uhanalaisen eläinlajin suojelemiseksi on sisällytetty lainsäädäntöön vuodesta 2010 lähtien. Saimaannorpan suojelemiseksi kalastuslain nojalla annetut valtioneuvoston asetukset ovat 59 §:n mukaisesti voimassa määräajan. Käsiteltävänä olevaa kansalaisaloitetta laadittaessa voimassa olleen valtioneuvoston asetuksen (259/2016) voimassaolo päättyi 14.4.2021. Valiokunta toteaa, että kansalaisaloitteen jättämisen jälkeen 8.5.2021 on tullut voimaan valtioneuvoston asetus eräistä kalastusrajoituksista Saimaalla vuosina 2021—2026 (374/2021).

Verkkokalastus on vuonna 2021 annetun asetuksen mukaan edelleen täysin kiellettyä Saimaan kalastusrajoitusalueella 15.4.—30.6. lukuun ottamatta alle 22 millimetrin solmuvälin muikkuverkkoja, joilla kalastuskielto päättyy 20.6. Muikkuverkot olivat aikaisemmin sallittuja koko verkkokalastuskiellon ajan, mutta tulivat uudelleen kielletyiksi osaksi vuotta vuonna 2021 annetun asetuksen nojalla. Asetuksen soveltamisalan mukainen kalastusrajoitusalue kasvoi edelliseen asetukseen verrattuna 243 neliökilometriä ja on nyt 2 800 neliökilometriä. Muita muutoksia asetuksessa suhteessa edellisiin kalastusrajoituksiin oli verkkojen pystylangoilla madaltamisen eli niin sanotun puohteutuksen kieltäminen. Lisäksi kalastajien edellytetään jatkossa ankkuroivan verkot avovesiaikana. Näin pyritään vähentämään saimaannorppien tarttumista verkkoihin. Asetuksessa kielletään edelleen ympärivuotisesti kokonaan riimuverkkojen ja vahvalankaisten verkkojen käyttö. Lisäksi katiskojen ja rysien tulee edelleen olla rakenteeltaan norppaturvallisina. Valiokunta toteaa, että kalastusrajoitusten laajenemisen tai kristymisen vaikutus syntyneiden kuuttien määrän kasvuun näkyy noin viiden vuoden viiveellä, kun yhä useampi kuutti saavuttaa sukukypsyyden.

Valiokunnan mietintö MmVM 9/2022 vp

Kalastusta on norpan suojelemiseksi rajoitettu lainsäädäntöön perustuvien velvoitteiden lisäksi myös vesialueen omistajien ja kalastajien vapaaehtoisilla toimilla. Metsähallitus on vapaa-ajan kalastuksen lupaehdoissa vuodesta 2014 alkaen kieltänyt verkkokalastuksen ympäri vuoden hallinnoimallaan saimaannorpan levinneisyysalueella. Metsähallituksen vesialueilla kaupallisen kalastuksen verkkokalastusluvut ovat voimassa vuosina 2020—2024 ainoastaan 1.7.—30.11. Lisäksi Pohjois-Savon elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus on tehnyt kalastuslain 60 §:n nojalla kalastuksen rajoittamiseksi vesialueen omistajien kanssa yhteensä 268 sopimusta. Valtioneuvoston asetuksen mukainen rajoitusalue (2 800 neliökilometriä) on sopimusten avulla saatu kasvamaan noin 2 920 neliökilometriin. Sopimuksista maksettu korvaus nostettiin vuodesta 2022 lähtien 2,5 euroon hehtaarilta. Lisäksi verkkojen käytön rajoittamiseksi ja norppaturvallisten kalastusvälineiden käytön edistämiseksi on tehty paljon vapaaehtoista tiedotus- ja talkootyötä niin osakaskuntien, kalastusalan järjestöjen kuin suojelujärjestöjenkin toimesta.

Valiokunta toteaa, että kalastusrajoitusten seurauksena aikuisia norppia jää kalanpyydyksiin nykyisin harvoin. Metsähallituksen keräämien tietojen mukaan verkkoihin kuolleista saimaannorpista 80 prosenttia on painoltaan alle 24 kiloa. Poikaset saavuttavat kyseisen painon keskimäärin vasta elokuun puolivälissä. Vuosina 2011—2020 on ilmoitettu yhteensä 53 kalanpyydykseen kuollutta norppaa, ja näistä kuolemista merkittävä osa eli 21 on tapahtunut heinäkuussa. Heinäkuussa 2019 kalaverkkoihin jäi viisi saimaannorppaa, mutta pääsääntöisesti verkkoihin on heinäkuussa kuollut 1—2 norppaa. Vuosien 2021 ja 2022 aikana kalanpyydyksiin on Metsähallituksen keräämien tietojen mukaan kuollut alkusyksyyn 2022 mennessä yhteensä kolme norppaa, jotka ovat jääneet verkkoihin maaliskuussa ja heinäkuussa 2021 sekä helmikuussa 2022. Kesältä 2022 ei siis ole tiedossa norppien kalanpyydykskuolemia. Ammatti- ja vapaa-ajan kalastuksen kalastustapoihin ja verkkokalastuksessa suosittuihin kalastuspaikkoihin liittyvien erojen vuoksi suurin osa tietoon tulleista norppien verkkokuolemista on sattunut vapaa-aikanaan kalastusta harrastaville. Valiokunta toteaa, että syntyneiden kuuttien määrään suhteutettuna kuuttien havaittu kalanpyydykskuolleisuus on laskenut, mutta erityisesti heinäkuu erottuu edelleen pyydykskuolemia koskeissa tilastoissa valitettavalla tavalla.

Valiokunnan johtopäätökset

Valiokunta toteaa, että kalastusrajoituksilla on ollut apukinosmenetelmän käyttöönoton ohella suuri merkitys saimaannorpan suojelulle ja sille, että norppien määrä Saimaalla on kasvanut 2000-luvulla noin 240 yksilöstä noin 430 yksilöön. Kiristyneet toimet sallittujen välineiden ja pyydysten osalta sekä ajalliset ja alueelliset verkkokalastuskiellot ovat olleet tärkeitä toimia, jotta saimaannorpan suojelustrategian mukaiset välitavoitteet on saavutettu etuajassa. Mitä suurempi ja elinvoimaisempi norppakanta on, sitä paremmin se sopeutuu ympäristömuutoksiin. Kalastusrajoituksista ovat norppien ohella hyötäneet myös Saimaan uhanalaiset vaelluskalakannat. Saimaannorpan suojelussa lähtökohtana on ollut sovittaa kestäväällä tavalla yhteen saimaannorpan suojelun tarpeet ja ihmisen toiminta Saimaalla. Kansalaisaloitteessa esitettyä ympärivuotista verkkokalastuskieltoa arvioitaessa tulee näin ollen ottaa huomioon norppakantaan kohdistuvien vaikutusten lisäksi myös vaikutukset ihmisiin ja ihmistoimintaan.

Edellä saimaannorpan tilanteesta ja kalastuksesta esitetyn perusteella valiokunta toteaa, että ympärivuotinen verkkokalastuskielto saimaannorpan esiintymisalueilla vähentäisi edelleen norppien kokonaiskuolleisuutta, mutta aiheuttaisi samalla merkittäviä haittoja elinkeino-, kotitarve- ja

Valiokunnan mietintö MmVM 9/2022 vp

virikistyskalastukselle. Saimaan alueelta pyydetään noin 30 prosenttia Suomen sisävesisaaliista, joten rajoituksella olisi huomattava vaikutus myös kotimaisen kalan saatavuuteen. Ympärivuotinen verkkokalastuskielto on siten ongelmallinen myös huoltovarmuuden ja hallitusohjelman mukaisen kotimaisen kalan edistämishojelman kannalta. Heinäkuun verkkokalastuskieltoa arvioitaessa on lisäksi otettava huomioon, että se kohdistuu erityisesti vesialueen omistajien luvilla tapahtuvaan kalastukseen ja siten käytännössä pääasiassa henkilöihin, joilla on kiinteistön omistukseen perustuva mahdollisuus kalastukseen. Eniten verkkokalastusta heinäkuussa harrastaneita on kesäasukkaiden joukossa. Kun kesäasukkaat ovat osakaskunnille merkittävä pyydyslupien ostajajoukko, on asialla merkitystä myös osakaskuntien talouden kannalta.

Nykyisillä alueellisesti ja ajallisesti rajatuilla rauhoituksilla saimaannorppakanta on kasvanut ja toisaalta sekä kaupallisen että vapaa-ajan kalastuksen harjoittaminen on ollut mahdollista. Valiokunta korostaa, että saimaannorpan kannan myönteinen kehitys on tärkeä esimerkki yhteistyön merkityksestä suojelutavoitteiden toteuttamisessa. Osakaskunnat ja kalastajat ovat osallistuneet yhdessä suojelujärjestöjen edustajien kanssa norpan suojelemiseksi tehtyyn vapaaehtoistoimintaan, kuten apukinosten kasaamiseen. Osakaskuntien halua osallistua toimiin norpan suojelemiseksi kuvastaa myös edellä mainittu kalastuslain 60 §:n nojalla tehtyjen sopimusten suuri määrä, yhteensä 268 kappaletta. Valiokunta pitää näitä vesialueen omistajien kanssa tehtäviä sopimuksia erittäin tärkeänä keinona joustavasti laajentaa saimaannorpan suojelukeinojen valikoimaa. Erityisen tärkeä keino kalastusrajoitusten toteuttamiseen sopimukset ovat niissä tilanteissa, joissa saimaannorpan pesiä löytyy uusilta alueilta. Kun kalastusta rajoitetaan sopimusten perusteella, kalastajien maksamat verkkolupamaksut osakaskunnalle vähentyvät, minkä lisäksi rajoitukset lisäävät myös osakaskunnille tiedotuksesta ja valvonnasta aiheutuvia kuluja. Valiokunta pitää perusteltuna, että sopimuksista maksettua korvausta on vuodesta 2022 lähtien nostettu, ja katsoo, että korvaustasoa tulee myös jatkossa tarkastella suhteessa kalastusrajoituksista aiheutuviin todellisiin kustannuksiin. Valiokunta katsoo, että yhteistyössä osakaskuntien kanssa tulee myös selvittää, onko sopimusmenettelyn avulla mahdollista täydentää valtioneuvoston asetuksella säädettyjä rajoituksia rajoitusalueen kasvattamisen ohella myös jatkamalla verkkokalastuskiellon soveltamista heinäkuulle. Sopimusten tekemiseen tulee varata riittävä määräraha, jotta Pohjois-Savon elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus voi tarvittaessa tehdä uusia sopimuksia kalastusrajoituksista nopeasti ja näin laajentaa kalastusrajoitusten kattamaa aluetta silloin, kun alueelta löytyy uusia norpanpesiä.

Valiokunta on kansalaisaloitetta käsitellessään kiinnittänyt huomiota erityisesti siihen, että suurin osa tietoon tulleista norppien verkkokuolemista on liittynyt heinäkuussa yleiseen vapaa-ajan kalastukseen ranta-alueilla. Valiokunta haluaakin korostaa, että osakaskunnilla on mahdollisuus omassa toiminnassaan ja päätöksenteossaan tehdä vielä lisätoimia norpan suojelemiseksi erityisesti huolehtimalla siitä, että verkkokalastuslupien myynnin yhteydessä jaetaan myös tietoa erityisesti heinäkuun verkkokalastuksen vaarallisuudesta saimaannorppille. Viranomaisten lisäksi useat eri järjestöt, kuten Kalatalouden keskusliitto, Suomen Luonnonsuojeluliitto ja WWF, ovat tuottaneet norppaturvallisesta kalastuksesta ja pyyntivälineistä esitteitä ja tietoa, joita on mahdollista hyödyntää myös kalastuslupien myynnin yhteydessä. Jos tehostetulla tiedotuksella ei kyetä vähentämään vapaa-ajan verkkokalastuksesta aiheutuvia norppien pyydyskuolemia, on osakaskunnilla mahdollisuus myös esimerkiksi rajoittaa tietyiltä osin verkkokalastuslupien myyntiä heinäkuussa. Pyyntitapoja ja pyydyksiä edelleen kehittämällä voidaan edistää sekä saimaannorpan suojelua että monipuolista kalavarojen hyödyntämistä. Sopimuksin ja asetuksella määriteltyjen

Valiokunnan mietintö MmVM 9/2022 vp

rajoitusten lisäksi viestintä, neuvonta ja valvonta ovat edelleen tärkeitä keinoja kalanpyydyskuolleisuuden vähentämiseksi. Valiokunta pitää erittäin tärkeänä, että menestyksekkääksi osoittautunut yhteistyö saimaannorpan suojelemiseksi jatkuu hyvässä hengessä.

Hyväksyessään voimassa olevan valtioneuvoston asetuksen kalastusrajoituksista Saimaalla valtioneuvosto antoi lausuman, jossa se sitoutui seuraamaan saimaannorppakannan kehittymistä asetuksen antamisen jälkeen. Jos saimaannorppakannan kasvun myönteinen kehitys heikkenee, kanta ei kasva lajin suojelustrategian mukaisesti tai esitetyillä lisätoimilla ei ole saatu vaikuttavuutta, arvioi valtioneuvosto asetusta ja sen sisältämiä kalastusvälineisiin, pyyntiaikoihin sekä alueisiin liittyviä rajoituksia sen voimassaoloaikana, viimeistään lokakuussa 2022. Lisäksi valtioneuvosto sitoutui tiedottamaan Saimaan alueen kalastajille verkkokalastuksen vaarallisuudesta saimaannorppille heinäkuussa. Valiokunta viittaa edellä osakaskuntien verkkokalastuslupien myynnin yhteydessä toteamaansa ja pitää tärkeänä, että valtioneuvoston lausumassa mainitulla tiedotuksella tuetaan konkreettisesti opasmateriaalia tuottamalla tiedon jakamista osakaskuntien toiminnassa. Valiokunta katsoo, että kalastuslain nojalla valtioneuvoston asetuksella saimaannorpan suojelemiseksi säädetyt kalastusrajoitukset ovat edellä mainittu lausuma huomioon ottaen riittävät eikä lisärajoituksille lainsäädännössä ole tällä hetkellä tarvetta. Valiokunta esittää näin ollen kansalaisaloitteeseen sisältyvän verkkokalastuksen täyskieltoa koskevan ehdotuksen hylkäämistä. Vastaavasti valiokunta esittää myös toimenpidealoitteessa TPA 29/2019 vp esitetyn verkkokalastuskiellon voimassaoloajan pidentämistä koskevan ehdotuksen hylkäämistä. Valiokunta edellyttää samalla, että saimaannorppakannan kehitystä ja kalastusrajoitusten riittävyyttä arvioidaan valtioneuvoston antamassa lausumassa todetun mukaisesti nykyisen kalastusrajoitukset koskevan valtioneuvoston asetuksen voimassaolon (2021—2026) ajan myös hallituskauden vaihtumisen jälkeen (*Valiokunnan lausumaehdotus*).

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSEHDOTUS

Maa- ja metsätalousvaliokunnan päätösehdotus:

Eduskunta hylkää kansalaisaloitteeseen KAA 8/2019 vp sisältyvän ehdotuksen.

Eduskunta hylkää toimenpidealoitteen TPA 29/2019 vp.

Eduskunta hyväksyy yhden lausuman. (Valiokunnan lausumaehdotus)

Valiokunnan lausumaehdotus

Eduskunta edellyttää, että hallitus seuraa saimaannorppakannan ja norppien kalanpyydyskuolleisuuden kehittymistä ja antaa näiden seurantatietojen perusteella selvityksen maa- ja metsätalousvaliokunnalle vuoden 2023 loppuun mennessä.

Valiokunnan mietintö MmVM 9/2022 vp

Helsingissä 20.9.2022

Puheenjohtaja Anne Kalmari
Varapuheenjohtaja Ritva Elomaa
jäsen Markku Eestilä
jäsen Seppo Eskelinen sd
jäsen Mikko Kärnä kesk
jäsen Mikko Lundén ps
jäsen Jari Myllykoski vas
jäsen Anders Norrback r
jäsen Raimo Piirainen sd
jäsen Jenni Pitko vihr
jäsen Piritta Rantanen sd
jäsen Arto Satonen
jäsen Mikko Savola kesk
jäsen Peter Östman kd
varajäsen Tiina Elo vihr
varajäsen Mai Kivelä vas

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

Valiokuntaneuvos Tuire Taina

Valiokunnan mietintö MmVM 9/2022 vp Vastalause

Vastalause

Perustelut

Kansalaisaloitteessa KAA 8/2019 esitetään, että verkkokalastus on kiellettävä Saimaalla kokonaan saimaannorpan levinneisyysalueilla ympäri vuoden. Kansalaisaloitteen yhteydessä valiokunta on myös käsitellyt toimenpideoitteen TPA 29/2019 vp. Valiokunnan enemmistö ei puolla kansalaisaloitteen hyväksymistä eikä edes verkkokalastuskiellon pidentämistä, vaikka valiokunnan saamista asiantuntijaselvityksistä käy ilmi, että noin puolet saimaannorpan kuuttien verkkokuolemista tapahtuu heinäkuussa.

Olemme maa- ja metsätalousvaliokunnan mietinnön kanssa jyrkästi eri mieltä. Kansalaisaloite verkkokalastuksen ympärivuotisesta kiellosta tulisi hyväksyä saimaannorpan suojelun varmistamiseksi. Saimaannorppa on edelleen erittäin uhanalainen laji, ja vastuu sen suojelusta on yksinomaan meillä suomalaisilla. Verkkokalastuskieltoa tulisi pysyvästi pidentää vähintään heinäkuun loppuun. Kymmenen vuoden seurantajaksolla noin puolet kuuttien verkkokuolemista on tapahtunut heinäkuun aikana. Verkkokalastuskiellon pidentämistä heinäkuulle on vastustettu valiokunnassa sillä perusteella, että heinäkuu on tärkein matkailukuukausi ja heinäkuun kalasaalis on kaupallisesti arvokas. Kaupallisessa kalastuksessa käytetään kuitenkin ensisijaisesti muita pyyntivälineitä kuin verkkoja, joten heinäkuun verkkokalastuskielto vaikuttaisi ensisijaisesti vapaa-ajan kalastukseen.

Saimaannorppa on Suomen ainoa kotoperäinen nisäkäs, eikä sitä voida suojella missään muualla kuin sen levinneisyysalueella Saimaalla. Vaikka saimaannorppakanta on kasvanut 1980-luvun noin 200 yksilöstä yli 400 yksilöön pitkäjänteisen yhteistyön ja monipuolisten suojelutoimien ansiosta, norppakannan suotuisaa kehitystä ei saa vaarantaa. Lisätoimia norpan auttamiseksi tarvitaan erityisesti kalanpyydyskuolemien torjumiseksi, sillä se on saimaannorpan yleisin yksittäinen kuolinsyy.

Kiitos saimaannorppakannan kasvusta kuuluu paikallisille aktiiveille, viranomaisille, tutkijoille ja lukuisille muille toimijoille. Vaikka onnistumisia on tullut, uhkaavat norppaa uudet haasteet. Esimerkiksi ilmastonmuutos vaikeuttaa pesintää vähälumisina talvina, kun suojaisia pesäkinoksia emoilta ja kuuteille ei ole. Siksi muista syistä aiheutuvan kuolleisuuden vähentäminen on saimaannorpan tulevaisuuden kannalta kriittistä. Vuosina 2011—2020 verkkoihin on hukkunut ainakin 53 norppaa, joista 21 on menehtynyt heinäkuussa. Verkkokalastuskiellon pidentäminen vähintään heinäkuun loppuun kestäväksi tarkoittaisi, että kuutit ehtisivät elokuuhun mennessä kasvaa isommiksi, jolloin niiden riski kuolla verkkoihin pienenee.

Saimaannorppien verkkokuolemat ovat estettävissä käyttämällä norppaturvallisia kalastusvälineitä ja välttämällä verkkokalastusta erityisesti keväällä ja kesällä. Verkkokalastusrajoituksista ovat norppien ohella hyötäneet myös Saimaan uhanalaiset vaelluskalakannat. Useimmiten saimaannorpan kuutti hukkuu vapaa-ajankalastajan verkkoon. Tämä on niin kalastajalle, paikalliselle yhteisölle kuin myös saimaannorppakannalle tragedia, jonka välttäminen olisi mahdollista, jos valtion ohjaus verkkokalastuksen harrastamiseen olisi riittävän selkeää. Kalastusrajoitusten on oltava ajantasaisia ja kattavia, jotta ei luoda virheellistä kuvaa siitä, missä, milloin ja miten kalas-

Valiokunnan mietintö MmVM 9/2022 vp
Vastalause

taminen on norppaturvallista. Verkkokalastus tulisi olla sallittua vain tilanteissa, joissa se ei aiheuta vaaraa saimaannorpille tai niiden kuuteille. Verkkokalastuskielto ei estä vapaa-ajan kalastusta esimerkiksi katiskalla tai aktiivimenetelmin, joita ovat esimerkiksi pilkkiminen, vapakalastus, vetouistelu ja tuulastus.

Saimaannorpan suojelu tähtää kannan kasvuun ja leviämiseen niille alueille, joilta se on ihmisen toimesta jo ehtinyt hävitä. Silloin myös verkkokalastuskieltoa olisi laajennettava niin alueellisesti kuin ajallisestikin. Ilmastonmuutoksen vuoksi norpan tulevaisuus on epävarma ja jokaisen verkkoon hukkuneen kuutin myötä saimaannorppien geeniperimä kaventuu. Mitä suurempi ja elinvoimaisempi norppakanta on, sitä paremmat mahdollisuudet sillä on säilyä myös ympäristön ja ilmaston muuttuessa.

Saimaannorpan suojelulle on suomalaisten vahva tuki. Saimaannorppa on maailman uhanalaisin hylje ja se on edelleen vaarassa kuolla sukupuuttoon. Jos saimaannorppa häviää Saimaalta, se häviää koko maapallolta.

Ehdotus

Edellä olevan perusteella ehdotamme,

että eduskunta hyväksyy kansalaisaloitteen KAA 8/2019 vp,

että eduskunta hyväksyy yhden lausuman. **(Vastalauseen lausumaehdotus)**

Vastalauseen lausumaehdotus

Eduskunta edellyttää, että hallitus ryhtyy valmistelemaan saimaannorpan levinneisyysalueella ympärivuotista verkkokalastuskieltoa, joka on voimassa niin kauan kuin se on norpan suojelun kannalta tarpeen.

Helsingissä 20.9.2022

Jenni Pitko vihr
Tiina Elo vihr
Mai Kivelä vas